בס"ד, גיליון שפ"ט | פר' ויצא | תשפ"ז

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים
תולדות רבנו הק'

פניני אור החיים

להתכונן לרגע הגדול

'וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי'. (בראשית כח טז)

יעקב אבינו מתעורר מן החלום ואומר: '**ואנכי לא ידעתי**'. שואל האור החיים הקדוש: מה הפלא בכך שלא ידע דבר נסתר? וכי על האדם לדעת כל דבר?

מבאר האור החיים הקדוש: יעקב ראה שהשמש שקעה קודם זמנה, אך לא ידע את הטעם. רק לאחר מראה החלום הבין כי המקום הוא מקום השראת השכינה, ורצון ה' היה לדבר עמו דווקא שם.

ומה הצטער יעקב על שלא ידע קודם? אילו היה יודע, **היה מכין את עצמו לנבואה**. האור החיים הקדוש מוסיף, שאפשר שעל ידי הכנה זו היה זוכה לנבואה בהקיץ, שהיא מעלה גדולה יותר מנבואה שבחלום.

נמצאנו למדים עד כמה גדולה כוחה של הכנה. לפעמים ההזדמנות הרוחנית כבר נמצאת ליד האדם, אבל כדי לקבל ממנה את מלוא האור צריך להכין את הלב ואת הדעת.

וכדברי האור החיים הקדוש: '**הנבואה צריכה הכנה**'. ההכנה איננה רק דבר שקודם למעלה; לפעמים היא עצמה הדרך לזכות למעלה גדולה יותר.

להכין קדושה לדורות

'וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ'. (בראשית כח כב)

יעקב אבינו נמצא בדרך, הרחק מביתו, וכבר חושב על בית ה' שייבנה בעתיד: '**והאבן הזאת... יהיה בית אלוקים**'.

מלמד האור החיים הקדוש, כי מן הפסוק נראה שאבן זו היא **אבן השתיה** שהייתה בבית קדשי הקדשים, ויעקב אבינו הזמין והכין אותה כבר עתה לצורך בית המקדש.

ולא רק כאן. האור החיים מזכיר את דברי חז"ל שיעקב הכין גם עצי שיטים לצורך המשכן שבמדבר. יעקב אבינו חי את ההווה, אבל עיניו רואות גם את צרכי הקדושה של הדורות הבאים.

יש אדם שמחכה שהדבר הגדול יגיע, ורק אז יתחיל להתכונן. יעקב אבינו מלמד אותנו להיפך: **קדושה גדולה מתחילה בהכנה מוקדמת**.

אבן אחת שמכינים היום לשם שמים, יכולה להיות יסוד לבית אלוקים בעתיד.

לשמור על המילים

'וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי'. (בראשית ל א)

רחל אמנו נמצאת בצער גדול ואומרת ליעקב: '**הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי**'. מיד בפסוק הבא נאמר: '**ויחר אף יעקב ברחל**'.

שואל האור החיים הקדוש: מדוע חרה אפו של יעקב? הרי רחל שפכה לפניו את כאבה, והיה ראוי לכאורה שיתפלל עליה.

ומבאר בדרך אחת, שעיקר הקפדתו הייתה על המילים '**ואם אין מתה אנכי**'. רחל הוציאה מפיה דבר קשה על עצמה, ודברי צדיקים עושים רושם אפילו כשהם נאמרים בדרך תנאי.

ולכן מדייק הפסוק '**ויחר אף יעקב ברחל**' – **בשבילה**. הכעס לא היה נגדה, אלא מתוך דאגה לה, שמא המילים הקשות שהוציאה מפיה יזיקו לה.

מכאן לימוד גדול לכוח הדיבור: גם בשעה של צער, צריך להיזהר שלא להוציא על עצמנו מילים קשות. את הכאב מביאים לתפילה ולבקשה, ואת הפה שומרים למילים של תקווה וישועה.

המשך בעמוד ג'

פרק שמיני: **תהפוכות**
פוסק בדין על כרחו

בעיצומם של ימים נוראים אלו, על אף הצרות הכלליות ולמרות הרדיפות וההשפלות הפרטיות, נדרש רבינו בכל תוקף מחכמי סאלי עירו, לחוות את דעתו בדין תורה שנמשך זמן רב והיה תקוע במקומו ללא פתרון. דבר המלמד יותר מכל על כך שמעמדו של רבינו נותר איתן בקרב חכמי סאלי שכאשר זקוקים היו לסמכות תורנית כנגד גדולי מרוקו שחלקו עליהם, נדרשו לכתפיו הרחבות של רבינו.

למרות שעל פי רוב ברח רבינו מכל הקשור בפסיקה בדיני ממונות, וכפי שהעיד על עצמו, הרי שכעת כמעט ולא נותרה לו ברירה.

"...בימים שעברו בא אלי היקר הר' יצחק אלמאלקי, והראה לפני כתב מכתבי הקדש של מעשה ב"ד א', ששלח להיקר הר' שלמה ן' עמור... ואחר כמה וכמה אשר הפציר בי, הוא ויחידים המיוחדים, לגלות דעתי בענין ריב על פי הכתבים והאגרות הנמצאות אצלו מכ"י הר"ש הנז'. וה' יודע כמה טרחתי למנוע עצמי מכל דבר המשפט, מכמה טעמים נגלים ונסתרים. ואחר כמה נתרציתי, כי אמרתי מה אני? כי יבא אלי אדם לגמול עמו חסד של אמת זו תורה, להשקיף בדינו ולומר את אשר ה' יורני. וכן עשיתי שטרחתי עד שהאיר ה' עיני וידעתי כי כל ידיעתי ברורה, וכתבתי כל אשר דק שכלי ונתתי בידו. ולא עברו ימים מועטים עד שהביא לפני קונטריס אחד כתוב וחתום מרבני הגולה חכמי ורבני מכנאס יע"א ושם נאמר כי ישר בעיניהם את כל אשר כתבתי והוסיפו עוד טעמים ערבים וסמכו ידיהם את כל הכתוב לחיים, ושמחתי על אשר נתכוונתי לדעת הגדולים..."

"ויהי כי ארכו הימים... ואני לא רציתי להזקק להם ולא לידע מעשיהם, כי מה לי ולהם, ואני כבורח מפניהם, עד הן היום שראיתי שהצווחה רבתה ביניהם, ונתגלגל הדבר ח"ו עד כמעט הגיע למלכים מאן מלכי רבנן, שהגיע ח"ו לחילול ה', והיו ב"ד הצדק לחרפה בפי מאן דהו, והללו צועקים והללו צועקים אשר לא מן השם הוא זה, ואני כמחריש. ואומרה הנה המלכים נועדו ה' ישפוט להם של[ו]ם, וכמה פעמים חילו פני לקרות ולהבין כל אשר נכתב מהתם להכא על אשר לא חמס עשו, ואהי כמחריש והרחקתי עצמי להביט להכתב והמכתב, ומה גם מחששת פן יאמר הרב הכותב דח"ו דברים בגו ח"ו. וה' יודע כי הרב הנז' בעיני לאיש האלהים וחביב עלי כנפשי, ומצנפת לראשי צנפתיו מיום דעתי אותו, ולזה חששתי פן לא כמחשבתי מחשבותיו, לפי הנשמע מהתם להכא הבאים ישרש יעקב".

"קנצי למילין, ברחתי ובורח דלקוני רץ אחר רץ, ויבא איש ההלך הרים קולו ואמר שודדתי נא, פנה אלי להמית או להחיות כאשר ה' יראך, להיות שעמדת על מקורן של דברים. ואומרה אליו, ח"ו מי יוכל לדייק ולבטל אחר אשר כבר עשוהו הארבעה האנשים הברורים, דעכ"פ תקבל גזירתם ומה גם דחזי מאן חתים עלה, רבני אלפי ורבני מאותא. ויפציר בי לראות את כל הנעשה, ואומרה תורה נקראת שעשועים ואשתעשע בפסקי דינים הכתובים מאנשי מופת, ולכתוב ולהודיע את אשר יראה לדעתי הקלושה, ולאו הלכה למעשה אמינא, אלא להבין ולא להורות, ולמען שיתי אותיתי אלה בקרבם, בקרב אלהים המה הדיינים היושבים על מדין, ועל פיהם יהיה דבר המשפט למגמר דינא..."

המשך בשבוע הבא

ספיר ויהלום
פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

ההכנה למצווה

'אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי' (בראשית כח טז)

יעקב אבינו מתעורר משנתו, ולנגד עיניו עדיין עומד המחזה הנשגב שראה בחלומו: סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, והקדוש ברוך הוא ניצב עליו ומבטיחו: 'והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך'. והנה, לאחר כל ההבטחות הללו, אומר יעקב: 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי'. מה פשר ההתאוננות הזאת? מה חסר לו, לאחר שזכה לגילוי שכינה ולהבטחות כה גדולות?

מבאר **רבנו האור החיים הקדוש** (בראשית כח טז), שיעקב הרגיש בשקיעת החמה קודם זמנה, אך לא ידע לשם מה נעשה הדבר. רק לאחר החלום הבין שהשמש שקעה כדי שילון במקום הקדוש, שבו רצה הקדוש ברוך הוא לדבר עמו. על כך אמר: 'אכן יש ה' במקום הזה', עתה נתגלה לו טעמו של השינוי שראה קודם שנרדם, אך עדיין הצטער על שלא הכיר בו בשעתו.

רש"י פירש: 'ואנכי לא ידעתי' – אילו ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה. אולם **האור החיים הקדוש** עומד על הקושי שבדבר: הרי דווקא בשנתו זכה יעקב לחלום הנבואי ולכל ההבטחות! אם לא היה ישן, לכאורה היה מפסיד את המתנה הגדולה שניתנה לו. מה אפוא טעם להצטער על השינה, שבאמצעותה זכה לכל זאת?

כאן מגלה רבנו את מעלתה של ההכנה. אילו ידע יעקב מראש שהקדוש ברוך הוא מבקש לדבר עמו במקום זה, היה מכין עצמו לנבואה, שהיא גילוי דבר ה' אל האדם וצריכה הכנה. האור החיים מוסיף שאפשר שעל ידי הכנה זו היה מתנבא בהקיץ.

סיפר הרב הקדוש **רבי אברהם שמחה מבארניב** זיע"א, שפעם ראה את רבו, הרב הקדוש **רבי חיים מצאנז** זיע"א, הולך לבית המדרש לתפילת שחרית, וטליתו ותפיליו עמו. בהגיעו לבית המדרש חזר הרבי על עקבותיו. התלמיד הלך אחריו וראהו שב לביתו ויושב שם רגעים אחדים.

הסביר לו הרבי: לפני כל מצווה צריך אדם להכין את מחשבתו, ואף ההליכה לבית המדרש מצווה היא. מחמת טרדותיו לא הכין מחשבתו קודם שיצא, ולכן שב לביתו. לאחר מכן קם, הכריז בקול ובהתרגשות שהוא הולך לבית המדרש להתפלל, ושוב יצא לדרך.

וכבר נפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' צג ס"א), שקודם שיקום אדם להתפלל עליו לשהות, כדי שיכוון לבו למקום.

עוד נפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' צח ס"א), שהמתפלל יכוון לפירוש המילים היוצאות מפיו, ויחשוב כאילו השכינה כנגדו. עליו להסיר את המחשבות הטורדות אותו, כפי שהיה מסדר את דבריו ומכוון בהם אילו דיבר לפני מלך בשר ודם. והרמ"א מוסיף, שקודם התפילה יחשוב ברוממות הבורא ובשפלות האדם.

מידה טובה וחסידה

'וַתַּצֵּא לֵאָה לִקְרָאתוֹ' (בראשית ל טז)

לאה אמנו יוצאת לקראת יעקב בשובו מן השדה. עוד בטרם ייכנס לביתו, היא מודיעה לו שעל פי ההסכמה שבינה לבין רחל, עליו לבוא באותו ערב לאוהלה. מדוע מיהרה לצאת לקראתו? הרי יכולה הייתה להמתין עד שיבוא, ואז לומר לו את הדברים!

מבאר **רבנו האור החיים הקדוש** (בראשית ל טז): אילו המתינה לאה עד שייכנס יעקב לאהלה של רחל, ואחר כך הייתה מבקשת ממנו לצאת משם, היה נגרם לרחל צער גדול. לפיכך הקדימה ופגשה אותו קודם שנכנס. האור החיים הקדוש מכנה זאת 'מדה טובה וחסידה', ומוסיף שכל מגמתה של לאה הייתה להעמיד את השבטים הקדושים.

מסופר על הרב הקדוש **רבי יצחק מוורקי** זיע"א. אדם נכנס במרמה למטבח וגנב את קדרת מרק הבשר שהוכנה לרבי. כשהגיע המשמש להגיש את המאכל, ראה קדרה ובה מים ואגודת עשב, ששימשו להדחת הכלים.

סבור היה שזהו התבשיל המוכן, סינן את המים במכסה הקדרה והביאם לפני הרבי. הרבי שתה את אשר הוגש לו כאילו היה מרק.

לאחר מכן הבחין המשמש בתבן שהיה בקערה והקים צעקה. החסידים מצאו את הגנב ורצו להכותו. הרבי מוורקי קרא לאיש להיכנס לחדרו, ומשם שלח אותו לביתו כדי שלא לביישו.

שכר העמל

'וְהָיָה שְׂכָרִי' (בראשית ל לב)

יעקב אבינו מבקש לקבוע את שכרו בעד רעיית צאנו של לבן. הוא מציע שכר שיהיה ניכר לעין: הצאן שיוולדו ובהם סימנים מסוימים יהיו שלו, ושאר הצאן יישארו ללבן. כך יוכל לבן לבדוק את עדרו של יעקב ולראות אם לקח דבר שאינו שייך לו. יעקב אף אומר לו: 'וענתה בי צדקתי ביום מחר', ומקבל עליו שכל צאן שאין בו הסימן המוסכם ויימצא אצלו, ייחשב גנוב בידו.

מה היו הסימנים הללו? 'נקוד' – נקודות קטנות על גוף הבהמה; 'טלוא' – כתמים רחבים. בכבשים נקבע גם סימן של צבע כהה, 'חום'. עוד נזכרו בהמשך הפרשה צאן 'עקודים', שסימניהם במקום שבו עוקדים וקושרים את רגליהם, כפי שפירש **רש"י** (בראשית ל לט). שלוש צורות שונות של סימנים מתוארות בפסוק: 'ותלדן הצאן עקודים נקודים וטלואים'.

עומד **רבינו האור החיים הקדוש** (בראשית ל לב) על שינוי בין התנאי שקבע יעקב לבין הצאן שנטל לבסוף. בתנאי נזכרו נקודים וטלואים, וכן חום בכבשים; ואילו אחר כך נאמר שליעקב נולדו גם עקודים. כיצד לקח צאן שלא נכללו בשכר שהוסכם עליו?

מבאר רבנו, שבתחילה אכן לא ביקש יעקב לקחת את העקודים; בהסכם נקבע שהצאן בעלי הסימנים יוצאו מן העדר לפני שיתחיל לרעותו בשכר זה. אילו היה יעקב כולל בשכרו גם את העקודים, היה צריך להוציא אף אותם, ובעדר הנשאר לא היה עוד סימן לובן שעל ידו ייוולדו צאן בעלי הסימנים. יעקב ביקש להשאיר את העקודים בעדרו של לבן, כדי שהצאן יביטו בהם וילדו גם נקודים וטלואים. וכלשון רבנו: 'כי לא עלה על דעתו של יעקב לרמות לבן בשום אופן בעולם'.

אולם לבן הבין מה מבקש יעקב לעשות, והוציא מן העדר גם את העקודים. יתרה מזו, הוא הסיר כל צאן שהיה בו סימן לובן. בכך נטל גם את הצאן שהיו אמורים להישאר, ופגע באפשרותו של יעקב לקבל את שכרו. אם אין בעדר כלל צאן בעלי סימנים, מנין ייוולדו הנקודים והטלואים? מגדיר האור החיים הקדוש את התוצאה במילים קצרות: 'ומעתה פקע שכרו של יעקב'.

משום כך הציג יעקב לפני הצאן מקלות שפיצל את קליפתם, ונראה בהם הלובן. כך נולדו צאן בעלי הסימנים, והוא קיבל את שכר טרחתו. גם נטילת העקודים מתבארת עתה: בהוציאו אותם עם יתר הצאן בעלי הסימנים, גילה לבן שהוא כולל אף אותם בחלקו של יעקב. לכן לקח יעקב גם את העקודים שנולדו לאחר מכן. מעשיו באו להציל את השכר שלבן ביקש למנוע ממנו.

אלא שבהמשך הפרשה מעורר רבנו קושי נוסף (בראשית ל מא). עתה כבר היו בעדר עקודים ונקודים, ובכל זאת המשיך יעקב להציב את המקלות בפני הצאן המקושרות, המקדימות להתעבר, ובשעה שהיו הצאן מתאחרות לא הציגם. נמצא שהקשורים היו ליעקב והעטופים ללבן. לכאורה, בכך היה חלקו של יעקב גדול יותר ממחצית הרווח. שואל האור החיים הקדוש: אמנם היה עליו להציל את שכרו, אבל כיצד הותר לו ליטול כל כך הרבה?

מזכיר רבינו שכאשר לא נקבע תנאי אחר, חלק הרועה ברווח ברעיית צאן זו הוא שליש. ומדגיש: 'אין ליעקב להציל מהרמאי אלא דבר שנוגע לו בדין'. רמאותו של לבן אינה מתירה ליעקב לקחת מעבר למגיע לו.

ושני ביאורים מציע רבינו: אפשר שלא כל המקושרות ילדו צאן בעלי סימנים, אלא רובן. לבן קיבל אפוא גם חלק מן המקושרות, נוסף על העטופים, ובצירוף שני החלקים הגיעו ללבן שני שלישים מן הרווח. לפי זה, כשנאמר 'והקשורים ליעקב', הכוונה לרוב הקשורים. וביאור שני, אפשר שנטל יעקב גם כנגד גזילות נוספות שגזל ממנו לבן, כדי להציל את אשר נלקח ממנו.

מעשה בשני מתווכים שבאו לדין תורה לפני הרב הקדוש **רבי לוי יצחק מברדיטשוב** זיע"א. האחד עסק במסחרים קטנים, והאחר היה מתווך חשוב העוסק בעסקאות גדולות.

ביום השוק ראה המתווך הקטן ברחוב אחד עגלות טעונות סחורה, שכבר כמה ימים אין לה קונים. ברחוב אחר עמדו עגלות טעונות סחורה אחרת, ואף היא לא נמכרה. הוא בירר מהיכן באו הסחורות, והבין שאם יחליפו בעליהן ביניהם את המטענים, יוכל כל אחד למכור את הסחורה שיקבל במקום מגוריו ולהרוויח יפה.

אך, כיון שבעלי הסחורות לא הכירוהו כמי שעוסק במסחרים גדולים, והוא חשש שלא יקבלו את הצעתו, פנה אל המתווך החשוב וסיפר לו על העסקה.

הלה ראה שההצעה טובה, והשניים הסכימו לפעול יחד ולחלק ביניהם את דמי התיווך בשווה. המתווך החשוב הציע לסוחרים את חילופי הסחורות; הם הסכימו, ביצעו את העסקה, הרוויחו ושילמו לו את שכרו.

כשבא המתווך הקטן לבקש את מחצית השכר, סירב חברו לתת לו. טענתו הייתה, שמעולם לא הרוויח סכום גדול שכזה בעסקה אחת. די לו אפוא בסכום שהוא רגיל להרוויח ביום, ואפילו יוסיף לו עליו מעט, אין לו עוד על מה להתלונן.

המתווך הקטן עמד על תביעתו: הוא שהגה את העסקה, והוא שהביא אותה לחברו; והרי הסכימו בפירוש לחלוק את השכר בשווה. מה עניין הרווחים שהיו לו בימים אחרים להסכם הזה?

באו השניים לפני בית הדין אצל הרב הקדוש מברדיטשוב. לאחר ששמעו את טענותיהם, פסקו הדיינים שעל המתווך הגדול לשלם את מחצית דמי התיווך, כפי שהתחייב. אולם הוא לא קיבל את הדין ויצא לביתו בכעס. המתווך העני שב אל הרבי וביקש שיעמוד לימינו: בזה תלויה פרנסתו ופרנסת בני ביתו, ואין בידו כוח לעמוד מול שותפו התקיף.

שלח הרבי לקרוא למתווך הגדול. הלה בא, אך גם לאחר שהרבי דיבר על לבו והפציר בו לקבל את הדין, לא הסכים.

אמר לו הרבי שישמע מעשה שאירע לו, ופתח: 'הנה אני גם כן עוסק בסרסרות. וזה מלאכתי להיות סרסור בין ישראל לאביהם שבשמים'. הוא מוליך למעלה את זכויות ישראל, ומביא לעולם שפע טובה.

פעם אחת, סיפר הרבי, ראה בידי ישראל שלושה מיני סחורה: חטאים, עוונות ופשעים. סחורה זו גורמת להם נזק והפסד. לעומת זאת, במרום נמצאים שלושה מינים אחרים: סליחה, מחילה וכפרה, שאין המלאכים נצרכים להם, שהרי אין בהם יצר הרע. עלה בדעתו לתווך בעסקת חליפין: ישראל יוציאו מידיהם את החטאים והעוונות, ויקבלו תמורתם סליחה, מחילה וכפרה.

כשבא להציע את העסק לפני הקדוש ברוך הוא, נשלח תחילה אל ישראל, לשאול אם ירצו בו. אלא שקשה היה להם להיפרד מן החטאים שהשקיעו בהם ממון, יגיעה וזמן. הם לא החשיבו את הסחורה שהוצעה להם תמורתם, ולא רצו לעשות את החליפין. לבסוף הבטיח להם שיוסיף הקדוש ברוך הוא עוד טובה על הסליחה והמחילה.

גם בכך לא הצליח מיד. הרבי סיפר שהתייגע לחפש את השעות שבהן יהיו לבבות ישראל נכונים לשוב: בשבתות ובמועדים, ובמיוחד בעשרת ימי תשובה. לאחר שעלה בידו לרצותם, בא לפני הקדוש ברוך הוא והביא את בקשתם לקבל תוספת על הסחורה שהוצעה להם.

והנה ראה במרום עוד שלושה מיני טובה: 'בני, חיי ומזוני' – בנים, חיים ופרנסה. אף לאלו אין העליונים זקוקים; הם אינם צריכים להעמיד בנים, אינם מתים ואינם אוכלים ושותים. פרש הרבי את ידיו בתפילה וביקש להוסיף לישראל את שלוש הטובות הללו. תפילתו התקבלה, והעסק נגמר.

בטרם ירד, שמע קול הקורא לו ושואל מה יהיה שכרו על כל טרחתו למען ישראל. השיב שאין הוא מצפה לקבל מהם דבר, ומאת הקדוש ברוך הוא יקבל כפי אשר ייטב בעיניו. אז נמסרו בידו שלוש הטובות שהוסיף לישראל, שיוכל להשפיע מהן למי שיחפוץ.

כשסיים, אמר הרבי למתווך: השכר שקיבלתי בעד תיווכי מסור בידי. אם תקבל את הדין ותשלם לבעל דינך, יהיו לך חיים; ואם לאו, חלילה, יהיה ההפך. גם אז לא אבה האיש לשמוע, והלך לביתו בכעס.

לא עברו אלא שעות מועטות, והמתווך נחלה בחולי כבד ונפל למשכב.

כאשר נואשו הרופאים מחייו, שלח אל הרבי לבקש מחילה, וקיבל עליו את הדין, ולמותר לציין שאכן נרפא תיכף ומיד.

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

הנס הגדול יותר

'וַיִּקַּח אֶת אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיַּדְבֵּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד'. (בראשית לא כג)

לבן רודף אחרי יעקב במשך שבעה ימים, ולבסוף משיג אותו. שואל האור החיים הקדוש: מדוע לא קפצה ליעקב הדרך, כפי שמצינו שנעשה לו בעבר, וכפי שנעשה אף לאליעזר עבד אברהם?

לכאורה, דווקא בשעה שהוא בורח מן הרודף היה זה הזמן המתאים ביותר לנס כזה. אילו קפצה לו הדרך, לבן כלל לא היה משיגו.

אומר האור החיים הקדוש: כאן רצה הקב"ה ללמד את יעקב דבר גדול יותר. **אין הוא צריך לברוח מלבן**. גם אם לבן ישיג אותו, לא יוכל לעשות לו דבר שלא ברצון ה'. ואכן הקב"ה מזהיר את לבן שלא לדבר עם יעקב מטוב ועד רע.

לפעמים נדמה שהישועה היא שהקושי לא יתקרב אלינו. כאן מלמד האור החיים שיש נס גדול יותר: **שהקושי מגיע עד אליך – ואין לו כוח לפגוע**.

אין ההצלה תלויה רק במרחק מן הסכנה. '**אין כל מעשיו תלויים אלא ביד ה'**".

להוכיח בלי לבייש

'וַיִּחַר לְיַעֲקֹב וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי'. (בראשית לא לו)

אחרי שלבן רודף אחריו ומחפש בכל כליו, יעקב אבינו כועס: '**ויחר ליעקב ויריב בלבן**'.

אבל מלמד האור החיים הקדוש שגם הכעס של יעקב היה מסוג אחר. חז"ל אמרו על אותו מעמד: '**קפדנותם של אבות ולא ענוותנותם של בנים**' – ואפילו בשעת המריבה, '**פיוסים היה יעקב מפייס לחמיו**'.

ומוסיף האור החיים הקדוש בדרך אפשר לדייק: נאמר '**וירב בלבן**' ולא "וירב עם לבן", לרמוז שיעקב לא רב עמו בתוך אסיפת אנשים ולעיניהם, אלא **ביחידות**.

למה? '**שלא יכלם לבן בתוכחתו**'.

יש זמנים שבהם צריך לומר את האמת ולהעמיד דברים על מקומם. אבל גם אז אפשר לשמור על כבודו של השני: להוכיח – ולא להשפיל; לומר את הטענה – ולא להפוך אותה לבושה ברבים.

יושר שנבחן בזמן

'קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת'. (בראשית לב יא)

יעקב אבינו אינו אומר רק: הייתי אצלך שנים רבות. הוא מדגיש: '**זה עשרים שנה אנכי עמך**'.

שואל האור החיים הקדוש: למה חשוב להזכיר את מספר השנים?

ומבאר: בזמן מועט גם גנב ורמאי יכול להיזהר ולהסתיר את מעשיו. אבל **לאורך זמן** קשה לאדם להחזיק הצגה שאינה אמיתית. יעקב מצביע על עשרים שנה רצופות, '**וכולם שוים לטובה**' – שנים של יושר ונאמנות.

ועוד מדייק האור החיים במילה '**עמך**': יעקב לא היה לצד אדם תמים שאינו מבחין ברמאות, אלא לצד לבן, שהיה יודע לזהות ערמה. אילו היה יעקב מרמה אותו, לבן היה מבחין בכך.

יושר אמיתי אינו נמדד ברגע אחד מרשים. הוא נבחן כשהימים הופכים לשנים, והשנים נשארות באותו קו ישר.

מתיבתא אור החיים

כתב רבינו (בראשית כח יג): **והנה ה' נצב עליו. ירמוז גם על יעקב, על דרך אומרם ז"ל** (ב"ר מז ו) **האבות הם מרכבה לשכינה, ולהיות שהוא רגל רביעי יאמר בדיוק נצב עליו יותר מעל אברהם ויצחק כי הוא עיקר העמדת הכסא.**

מדברי רבינו משמע שלפי פשט הכתוב אין הכוונה על יעקב, אלא שיש בפסוק רמז גם ליעקב. וציינו **המפרשים**, שיש בזה שתי דעות במדרש (שם סט ג), אם 'עליו' היינו על הסולם או על יעקב. וכוונת רבינו לבאר גם לדעה שהכוונה על הסולם, שעל כל פנים יש רמז בפסוק גם על יעקב. ו**בסגולת משה** כתב לבאר בעוד אופן, שלפי פשוטו כוונת הפסוק שה' עמד אצלו לשמור עליו, ולא שעמד עליו ממש, ולזה כתב רבינו שהפסוק רומז שכביכול ה' עמד עליו ממש. או שכוונת רבינו לומר, שאף שלא עמד על יעקב לבדו, כי יש ארבעה רגלים למרכבה, על כל פנים עמד 'גם' על יעקב.

ועל דברי רבינו שיעקב הוא רגל רביעי במרכבה, הקשו **המפרשים** שהרי מבואר בזוהר (וישלח קעו:) שיעקב הוא רגל שלישי במרכבה, ודוד המלך הוא הרגל הרביעי. עוד הקשו, שבמדרש (ב"ר סח יב) מובא שהראה ה' ליעקב במראה הסולם כסא של שלוש רגלים, ואמר לו שהוא רגל שלישי. ובישוב דברי רבינו כתבו בכמה אופנים:

א. יש שכתבו מכח קושיה זו, שיש טעות סופר בדברי רבינו, וצריך לומר 'שהוא רגל שלישי'. וכתב **בשו"ת הד"ר** (ח"א סי' כט אות קיט) שגם לפי גירסא זו נקרא יעקב 'עיקר העמדת הכסא', כמו שכתב רבינו בהמשך דבריו, והיינו על פי המבואר בגמרא (תענית כה.) שהצדיקים עתידים להסב על שולחן שיש לו שלוש רגליים, ואם כן הרגל השלישי היא העיקר שעל ידה עומד הכסא, והרגל הרביעי אינה אלא לתוספת, ועל כן יעקב שהוא השלישי נקרא עיקר העמדת הכסא.

ובספר **ענן הקטורת** כתב שכן מוכח מלשון רבינו, שכתב שהמרכבה ניצבת על יעקב 'יותר מעל אברהם ויצחק', ולא הזכיר גם את הרגל הנוספת שהיא אדם הראשון או דוד המלך, משמע שיעקב היה השלישי.

ב. יש שכתבו שהעיקר כמו הגירסא שלפנינו, וביארו דברי רבינו על פי המבואר בזוהר (ויחי רח:) שעד שבא דוד היה הכסא עומד על אדם הראשון והאבות. ולפי זה נמצא שבאותו זמן היה יעקב רגל רביעי במרכבה, כיון שאדם אברהם ויצחק היו שלוש הרגליים הראשונות, ורק לאחר שבא דוד, נהפך יעקב להיות הרגל השלישי.

אך בספר ענן הקטורת הקשה על תירוץ זה, מדברי הגמרא במסכת ברכות (לב.) שלאחר שאמר ה' למשה 'ועתה אניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול' (שמות לב י), אמר משה, רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגליים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך, כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה. ופירש רש"י 'שלוש רגליים אברהם יצחק ויעקב', ומבואר שבזמן משה לא היה הכסא אלא של שלוש רגליים ולא של ארבע, ולא כפי שנתבאר שגם קודם שבא דוד היו ארבע רגליים במרכבה.

ג. בבית ישראל (גוטמן) כתב ליישב דברי רבינו, שכן מצינו בסדר התקיעות, שאף שיעקב קדם לדוד, מכל מקום דוד נחשב שלישי, ויעקב נחשב רביעי. שהרי התקיעה ראשונה היא כנגד אברהם, ושברים כנגד יצחק ותרועה כנגד דוד, ותקיעה אחרונה כנגד יעקב, ולפי זה נמצא שדוד הוא השלישי ויעקב הוא הרביעי, וכן הוא גם ברגלי המרכבה שיעקב הוא הרביעי.

ד. בצמח ה' לצבי (פיליב) כתב ליישב דברי רבינו, על פי מה שכתב רבינו בחיי (שמות כז ט) שסדר ארבע רוחות השמים במדור העליון לפי סדר המרכבה העליונה הוא דרום, צפון, מערב ומזרח. עוד ביאר רבינו בחיי (שם כו כה) שדרום הוא כנגד אברהם, וצפון הוא כנגד יצחק, ומזרח הוא כנגד יעקב, ומערב הוא כנגד דוד. ולפי זה נמצא שלפי סדר העולם העליון, יעקב שהוא כנגד צד מזרח הוא הרגל רביעי במרכבה כדברי רבינו. ועוד יש להאריך בזה בעז"ה ועוד חזון למועד.

אור הישועות
מכתבי הלומדים

ישועה כנגד התחזיות השחורות של הרופאים

שח הגה"צ **רבי אברהם אלימלך בידרמן** שליט"א: ישועות רבות ונפלאות זכו לראות אלה שקיבלו על עצמם להגות בקביעות בספר הקדוש **אור החיים**. אחת מהן היא סיפורו המפורסם של הגאון הצדיק **רבי הלל שלעזינגער** זצ"ל, שמלמד אותנו על כוחה של אמונה והתמדה.

רבי הלל, שזכה להערכה רבה בעולם התורה, נישא אך לצערו, במשך שנים רבות לא זכה לפרי בטן. לאחר ניסיונות רבים ולבבות שבורים, פנה בלית ברירה לרופא גדול ומנוסה, שנחשב מהמומחים בתחומו. הרופא, שבחן את הממצאים הרפואיים, פסק באופן נחרץ: "רבי יהודי, כאשר יצמחו עשבים על כף ידי - אז ייוולדו לך ילדים!" דברים אלו נאמרו מתוך כוונה ברורה להניא אותו מלהמשיך ולנסות, שכן לשיטתו, הסיכויים שיביא ילדים לעולם היו אפסיים.

רבי הלל, ששמע את הדברים הקשים, לא נתן לייאוש להכריע אותו. במקום להיכנע למציאות כפי שהוצגה בפניו, הוא החליט לפנות למקום שממנו נובעת הישועה האמיתית. בלי להתמהמה, עלה לציונו של האור החיים הקדוש בהר הזיתים. שם, בינות לעצי הזית, מול ציונו הקדוש, שפך את ליבו בתפילה רוויית דמעות וקיבל על עצמו התחייבות: בכל שבוע ילמד מספרו הקדוש של האור החיים, **אור החיים על התורה**, באופן קבוע ומתמיד.

ואז אירע הנס. כעבור שנה בדיוק, נולדה בתו הבכורה של רבי הלל. ההתרגשות וההודאה לה' מילאו את ליבו, והאמונה בכוחו של הצדיק רק התחזקה. במשך השנים, זכה רבי הלל להקים דור ישרים מבורך של תלמידי חכמים וגדולי תורה. מבין צאצאיו נמנים הגאון הצדיק רבי משה הלבערשטאם זצ"ל, חבר הבד"ץ של העדה החרדית בירושלים; הגאון רבי סנדר פריינד זצ"ל; והגאון רבי משה נחום שפירא זצ"ל.

סיפור זה ממחיש את גודל מעלתו של לימוד תורת הצדיקים ובמיוחד כוחו של ספר אור החיים. הוא מעיד על כך שבזכות אמונה פשוטה ותפילה ממעמקי הלב, אפשר לזכות לישועות גדולות גם במצבים שנראים אבודים לחלוטין, ואסור ליהודי להתייאש כלל.

ספרי "אור החיים" בהוצאת המכון

סט חומש אור החיים המבואר דברי האור החיים מוגהים ומבוארים בהרחבה במדורי "מאורי אור" ו"מאורי החיים", להבנת עומק דבריו וכוונתו.	**סט חוברות אור החיים משולב** ביאור משולב בשפה ברורה, בתוספת מדור "תורת חיים"; מחולק ל־48 חוברות נוחות לנשיאה וללימוד.	**פרי תואר המבואר** חיבורו ההלכתי של האור החיים על יורה דעה, עם ביאורים, ציונים ומדור מסכם של פסקי הלכותיו.	**מוסרי אור החיים** לקט מדברי האור החיים הק' על דרך המוסר עם ביאור דבריו.	**חיים כולכם היום** דרכי חיים והנהגות ממשנת האור החיים, מסודרות לפי ימות השנה והמועדים.	**פניני אור החיים** פנינים נבחרות מתורת האור החיים, ערוכות לפי נושאים ועניינים.
אור החיים עם ביאור משולב ביאור קצר ובהיר המשולב ברצף דברי האור החיים, לצד ליקוטים משלימים משואר ספריו.	**אור החיים לוח יומי** ספר האור החיים בחלוקה יומית לכל ימות השנה.	**שולחן שבת עם אור החיים** מאמרים לפרשיות ולמועדים על פי תורת האור החיים, מעובדים בשפה פשוטה ובניקוד מלא.	**חפץ ה' המבואר** חיבורו של האור החיים על מסכת שבת, מוגה על פי דפוס ראשון ומלווה בביאור, ציונים ומראי מקומות.	**אוצרות אור החיים מתיבתא** אוצר ביאורים וחידושים על ספר אור החיים הקדוש.	**ספיר ויהלום אור החיים** מתוך שיעורי ושיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ על פרשיות השבוע והמועדים, בשילוב משלים, סיפורי צדיקים, הנהגות ופנינים.
מפתח של חיים עשרות אלפי פנינים מספר אור החיים, מסודרות לפי ענייניים, אישים ומאורעות, בתוספת תולדות רבינו.	**מגילת אסתר - אור החיים** מגילה מבוארת, עם "ראשון לציון" המבואר וליקוטים מספרי האור החיים על סדר המגילה.	**ראשון לציון המבואר** ספר "ראשון לציון" לרבינו חיים בן עטר, בתוספת ביאורים.	**פרק שירה אור החיים** פרק שירה עם ביאור המלוקט מתורת האור החיים, בתוספת נוסח בעל השל"ה.	**באור החיים** פרקי חיי ותולדות האור החיים הקדוש, מלווים בתמונות ומסמכים נדירים מתקופתו.	**הגדה של פסח אור החיים** ליקוט מכתבי האור החיים על ההגדה, עם ביאורים, הערות וציונים. בתוספת "ראשון לציון" המבואר על שיר השירים.

מכון אור לישרים - ירושלים - נדרים
עיר ואם בישראל
ישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה
נהריה

מחוברים לחיים
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

ניתן להשיג בנדרים פלוס
זכיתם לישועה בזכות הלימוד בספר 'אור החיים' הקדוש? נשמח שתשתפו אותנו! שלחו את סיפורכם אלינו
למייל: m028039999@gmail.com או לפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - בארי ישראל